

Reactienota

MER/cVKA Hystock

Versie 20 juni 2025

Kenmerk:

Inleiding

Van vrijdag 28 maart tot en met donderdag 8 mei 2025 heeft het concept Voorkeursalternatief (concept-VKA), ondersteund door een concept-MER voor het project Hystock ter inzage gelegen. Het concept-VKA is het eindresultaat van de verkenning. In het concept-VKA wordt de keuze voor de locatie Zuidwending voor het project Hystock onderbouwd. Iedereen kon op het concept-VKA reageren. In totaal zijn er 14 reacties binnengekomen. Het ministerie van Klimaat en Groene Groei (voorheen EZK), Energystock en Nobian bedanken de indieners voor de geleverde input en het meedenken in dit project. Er zijn geen reacties geweest die tot inhoudelijke verandering van het voorkeursalternatief en de onderliggende documenten hebben geleid.

Tijdens de terinzagelegging organiseerde het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) een informatiebijeenkomst op 17 april 2025. Tijdens deze informatiebijeenkomst waren er medewerkers van Energystock, Nobian en KGG aanwezig om vragen te beantwoorden over het project en de projectprocedure die hiervoor wordt gevolgd. Ook was het mogelijk om op deze bijeenkomst te reageren op het concept-VKA. Er kwamen ongeveer 35 bezoekers naar de informatiebijeenkomst.

Hoe vind ik mijn ingediende reactie terug?

Hieronder vindt u een overzicht van de ingediende reacties en onze antwoorden op de hoofdpunten uit de ingediende reacties. Iedereen die voor het einde van de terinzagelegging een reactie heeft ingediend, heeft een brief ontvangen waarin het registratienummer staat. Met dit nummer kunt u uw reactie en het antwoord daarop terugvinden. Geen brief ontvangen of nummer kwijt? Neemt u dan contact op met Bureau Energieprojecten via telefoonnummer: 088 042 47 47, bureauenergieprojecten@minezk.nl

Advies van de commissie voor de mer

In deze reactienota is tevens de reactie opgenomen op het tussentijds advies dat de commissie voor de mer heeft uitgebracht (v.a. p 34).

Volgnummer	Reactienummer	Particulier/organisatie
1	202500633	Particulier
2	202500655	Particulier
3	202500697	Particulier
4	202500841	Particulier
5	202500849	Particulier
6	202500850	Particulier
7	202500855	Particulier
8	202500861	Particulier
9	202500862	Particulier
10	202500886	Buurt- en/of bewonersorganisatie
11	202500889	Particulier
12	202500896	Gemeente Pekela, College van Burgemeester en Wethouders, Oude Pekela
13	202500899	Gemeente Veendam, College van Burgemeester en Wethouders, Veendam
14	202500908	Provincie Groningen, Gedeputeerde Staten, Groningen

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
1	202500633-1	Bodem daling/ Algemeen	Hoe groot is de kans op bodemdaling en in welke radius van de cavernes bestaat die kans erop en met hoeveel cm wordt rekening gehouden?
		Antwoord	Bij elke vorm van oplossingsmijnbouw of gasopslag vindt een zekere mate van bodemdaling plaats. Bodemdaling door zoutwinning en waterstofopslag verloopt langzaam en geleidelijk. Initiatiefnemer Nobian heeft de bodemdaling in en rondom Zuidwending uitgebreid laten onderzoeken (door DEEP.KBB en Royal HaskoningDHV) tot aan 2250. Daarbij is rekening gehouden met alle historische, bestaande en voorgenomen ondergrondse projecten in het gebied: de bestaande zoutwinning en gasopslag, het voorgenomen HyStock-project, de voorgenomen cavernes in Zuidwending-Oost en de inmiddels beëindigde aardgaswinning uit de gasvelden Groningen en Annerveen. Voor de verwachte bodemdaling op verschillende tijdstippen, de onzekerheden daarin en de afhankelijkheden: zie paragraaf 7.3 van het conceptMER (te vinden op https://www.rvo.nl/sites/default/files/2025-03/MER-deel-1-Hoofdrapport-5-december-2024-Energiebuffer-Zuidwending-Project-Hystock-Waterstofopslag.pdf) Zie ook de presentaties zoals gebruikt op de voorlichtingsavonden van 20 en 24 maart 2025, sheets 35-45: https://www.energiebufferzuidwending.nl/bibliotheek/\$421/\$1829 De (verwachte) bodemdaling kent echter een grote onzekerheidsmarge. Ook is de uiteindelijke bodemdaling zeer afhankelijk van de wijze waarop de zout- en waterstofcavernes in het gebied na beëindiging van de winning en opslag worden afgesloten. De diameter van de opslagcavernes wordt vastgelegd in een nog in te dienen opslagplan. In dit opslagplan dient ook de bodemdaling vastgelegd te zijn. Deze wordt op basis van advies van TNO-AGE en SodM beoordeeld door de minister van KGG. Daarbij geldt dat indien de bodemdaling groter wordt dan in het MER beschreven het opslagplan en het MER niet met elkaar in overeenstemming zijn.
	202500633-2	Veiligheid Waterstof	Waterstof. Is de opslag en transport hiervan volledig veilig en komt er met betrekking van het transport niets van bovengronds? Rest mij verder niets anders dan te constateren dat als de opslag van waterstof net zo verloopt als

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			van het gas in de cavernes dit nauwelijks tot geen overlast heeft veroorzaakt en dit een mooi en belangrijk project is.
		Antwoord	Vergunningen voor mijnbouw worden alleen verleend door het Rijk als dat veilig en verantwoord kan. Verschillende (wettelijke) adviseurs adviseren over elk project voordat er over besloten wordt. Waterstof heeft andere eigenschappen dan aardgas en het gebruik ervan vraagt dan ook om andere regels. De opslag van waterstof in zoutcavernes is uitvoerig getest en veilig bevonden. Er zijn door EnergyStock aanvullende proeven uitgevoerd, waaronder lekdichtheidstesten onder hoge druk, materiaalsterkte-onderzoek en geologisch onderzoek. Deze proeven zijn uitgevoerd onder toezicht van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) en tonen aan dat veilige en betrouwbare opslag en terugwinning van waterstof in zoutcavernes technisch haalbaar is. De risico's zijn vergelijkbaar met die van aardgasopslag, die bij EnergyStock al sinds 2010 zonder incidenten plaatsvindt. De waterstoftransportleidingen zullen niet bovengronds zichtbaar zijn, met uitzondering van de afsluiter van waterstof. De (nog te bouwen) bovengrondse waterstofinstallatie voldoet aan de wettelijke eisen en bevat aanvullende veiligheidsmaatregelen. In de MER kunt u in hoofdstuk 7.10 meer informatie en toelichting vinden over het thema externe veiligheid.
2	202500655-1	Inloop-avond	Als inwoner van Zuidwending heb ik gisteren een uitnodiging ontvangen m.b.t. de inloop bijeenkomst over de waterstof opslag op 17 april. Door ervaringen met eerdere inloop bijeenkomsten van Nobian/Energystock zal ik geen gebruik maken van deze gelegenheid. Ik begrijp dat aanvragers van bepaalde vergunningen verplicht zijn de burgers te informeren over hun plannen. Dat hieraan voldaan wordt met dit soort inloop bijeenkomsten is ondertussen wel duidelijk. Dat deze bijeenkomsten voor de bewoners ook vrij zinloos zijn is ook wel duidelijk. Doordat verschillende medewerkers bij een tafeltje klaarstaan om vragen te beantwoorden vlak naast een volgende medewerker is het vrijwel ondoenlijk om door al het geluid van anderen een fatsoenlijk gesprek te voeren. Ik weet dat ik niet de enige ben die dit ervaart. Als er werkelijk een intentie is om goed te informeren zijn presentaties met de mogelijkheid tot vragen stellen in de groep veel beter. Vragen hoeven dan maar 1 keer gesteld en bovendien ontstaat er dan vaak interactie tussen de zaal en de sprekers (waarvan ik dan wel vaak de indruk

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			krijg dat de sprekers hier eigenlijk geen belang bij hebben). Deze opmerking heb ik al vaker richting Energystock en Nobian gemaakt maar de partijen hebben hier weinig belang bij blijkbaar. Mochten er uiteindelijk nog vragen blijven hangen dan kan er na afloop altijd nog de mogelijkheid geboden worden om 1 op 1 gesprek te voeren. Heel jammer dat het op deze wijze moet en zou de opzet toch in heroverweging zetten.
		Antwoord	Vanuit het ministerie van Klimaat en Groene Groei worden inloopavonden als standaard format gebruikt om de omgeving te informeren, als onderdeel van het vergunningproces. Hierin wordt inderdaad geen gebruik gemaakt van een groepspresentatie, zodat het ministerie met de aanwezigen op individueel vlak het gesprek aan kan gaan. Het ministerie heeft de ervaring dat deze persoonlijke benadering over het algemeen juist erg wordt gewaardeerd. Uw reactie wordt meegenomen in de evaluatie van de formele inloopavond van het ministerie. Naast de formele inloopavonden van het Ministerie, hebben de initiatiefnemers EnergyStock en Nobian eigen reguliere (informele) bijpraatsessies om de omgeving op de hoogte te houden van de laatste stand van zaken. Deze bijpraatsessies vinden een paar keer per jaar plaats. De bijpraatsessies van EnergyStock hebben tot op heden altijd in groepsvorm/plenair plaatsgevonden, zodat er interactie is tussen zaal en sprekers. Ook Nobian kiest in omgeving Zuidwending steeds vaker voor een bijpraatavond in groepsvorm.
	202500655-2	Vergunningen	Verder verbaasd het me dat er nog steeds gewerkt wordt aan dit soort projecten omdat wij als inwoners van Veendam met geen mogelijkheid nog een vergunning voor bouw of ontwikkeling kunnen krijgen vanwege de nadelige effecten op omliggende Natura 2000 gebieden. De bouw van een bedrijfsgebouw brengt de natuur blijkbaar onherstelbare schade toe, terwijl een groot project van Energystock in de buurt dit niet doet?
		Antwoord	Het Hystock project volgt exact dezelfde wet en regelgeving als alle andere initiatiefnemers met betrekking tot natuurregelgeving. Het is aan bevoegd gezag om individuele projecten hieraan te toetsen. In het MER en onderliggende onderzoeken zijn de effecten van het project op Natura 2000-gebieden onderzocht. Er is een uitgebreide ecologische beoordeling uitgevoerd. Hieruit blijkt dat er geen significant negatieve effecten worden veroorzaakt.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
	202500655-3	Ruimtelijke inpassing	Ik wacht de verdere ontwikkeling maar af. Ik ben overigens geen tegenstander van deze waterstofontwikkeling. Alleen wordt er voor ons als landbouwers van alles uit de kast getrokken om ontwikkelingen tegen te houden, al was het alleen maar op het punt van inpassing in het landschap. Ik wens Energystock heel veel succes met het bouwen zonder dat dit in het landschap zichtbaar is (ben bang dat volledig ondergronds bouwen dan de enige oplossing is).
		Antwoord	Landschappelijke inpassing betekent het zorgvuldig inpassen van een ruimtelijk project in het bestaande landschap, zodat het visueel, ecologisch en functioneel zo goed mogelijk aansluit bij de omgeving. Het doel is om negatieve effecten op het landschap te beperken en waar mogelijk de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. EnergyStock houdt in de plannen voor de waterstofinstallatie op verschillende manieren rekening met landschappelijke inpassing: • Aansluiting op bestaand beleid: De inpassing bouwt voort op het bestaande bestemmingsplan en het landschapsplan van Arcadis (2009), waarmee continuïteit en aansluiting op eerdere ruimtelijke keuzes wordt gewaarborgd. • Locatiekeuze: De installatie wordt geplaatst op een locatie die al een industriële bestemming heeft, wat betekent dat de functie past binnen het bestaande ruimtelijke kader. • Visuele samenhang: De uitstraling van de nieuwe gebouwen wordt afgestemd op die van de huidige aardgasinstallatie. • Respect voor ondergrondse infrastructuur: Er wordt rekening gehouden met leidingen van Gasunie en Nobian, wat niet alleen technisch noodzakelijk is, maar ook voorkomt dat het landschap onnodig wordt verstoord. • Groene elementen: Het voornemen is er om lage bosschages aan diverse zijden van de cavernepads te plaatsen, die ook aansluiten op het al huidige lopende patrijzenproject. Dit versterkt de ecologische en visuele kwaliteit van het gebied. • Waterbeheer en toegankelijkheid: Er is aandacht voor onderhoudspaden langs watergangen en compensatie van verharding door nieuw water, wat bijdraagt aan een duurzaam watersysteem. Een uitgebreidere toelichting rondom het landschappelijk inpassingsplan zal onderdeel worden van de toekomstige aanvraag omgevingsvergunning waterstofinstallatie.
3	202500697-1	Veiligheid	Ik ben er hartstikke op tegen op dit project en zit er absoluut niet op te wachten dat waterstof, dat zeer brandbaar is, zo dicht op mijn huis en de buurt zit opgeslagen.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
		Antwoord	Zie antwoord op reactie 202500633-2
	202500697-2	Verkeer	En dan spreek ik nog niet eens over de hoeveelheid vrachtwagens die op en af gaan rijden op deze weg naast mijn huis!
		Antwoord	Wij begrijpen uw zorgen over de toenemende mate van bouwverkeer in uw omgeving. Er zijn door de initiatiefnemers gesprekken met de provincie en gemeenten gevoerd om te kijken naar mogelijkheden om een afrit vanaf de N366 te bewerkstelligen, zodat het bouwverkeer zo weinig mogelijk impact op direct omliggende woningen zou hebben. In deze gesprekken is gebleken dat de mogelijkheden niet in lijn zouden zijn met de Nederlandse wet-en regelgeving voor verkeersveiligheid. De realisatie voor een afrit vanaf de N366 is dan ook hoofdzakelijk vanwege veiligheidsoverwegingen niet mogelijk gebleken. Om toch zoveel mogelijk overlast voor de directe omgeving te voorkomen, is er ervoor gekozen om het bouwverkeer via de privéweg De Buffer van de initiatiefnemers te laten rijden. In overleg met de gemeente is in opdracht van Nobian voor de huidige evaluatieboringen een verkeersplan opgesteld. Het verkeersplan voor de evaluatieboringen is inmiddels in werking getreden. Hierin wordt de Ommelanderswijk vermeden als aan – en afvoerroute. Ook voor de toekomstige uitvoeringsfase van de waterstofinstallatie, zal in overleg met de aannemer een nieuw verkeersplan opgesteld worden. Het huidige verkeersplan zal hiervoor de basis zijn. Daarnaast zal de privéweg De Buffer geschikt gemaakt worden voor het extra en zwaar transport ten tijde van deze uitvoeringsfase. De initiatiefnemers blijven in gesprek met de lokaal bevoegd gezagen en de omgeving om feedback te krijgen op het huidige verkeersconcept en deze punten worden meegenomen voor het opstellen van het verkeersplan wanneer ook de uitvoeringsfase van de waterstofinstallatie van start zal gaan.
4	202500841	Schade	Ik ben het er niet mee eens. Sinds er meer ondergrondse activiteit is nemen de scheuren toe in mijn woning. De 8 jaar hiervoor was er nooit iets aan de hand. Dit kunnen we niet toestaan. Het heeft gevolgen voor de woningen en de leefbaarheid in de omgeving.
		Antwoord	Als u vermoedt dat u schade heeft door mijnbouwactiviteiten en uw woning bevindt zich binnen de postcodes waarin het Instituut Mijnbouwschade Groningen actief is, kunt u daar een melding indienen

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			(https://www.schadedoormijnbouw.nl/). Indien het buiten het postcodegebied ligt (te checken op www.commissiemijnbouwschade.nl), kunt u een melding doen bij de Commissie Mijnbouwschade. Deze laatste, is het onafhankelijke, landelijke loket dat door de Rijksoverheid ingesteld om schade aan gebouwen als gevolg van mijnbouwactiviteiten te beoordelen en, indien van toepassing, te vergoeden. De Commissie werkt volgens duidelijke regels en een schadeprotocol. In het geval van zoutwinning door Nobian, is Nobian aangesloten bij het Zoutprotocol van de Commissie Mijnbouwschade. Als u vermoedt dat schade aan uw woning het gevolg is van bodembeweging door zoutwinning, kunt u de Commissie vragen om een bindend advies. De Commissie beoordeelt dan of er een verband is tussen de schade en de zoutwinning. Vanaf juli 2025 zal het IMG (https://www.schadedoormijnbouw.nl/) bij geheel of gedeeltelijk afwijzen van uw melding deze zelf doorsturen aan de Commissie Mijnbouwschade. Dan hoeft u slechts eenmalig een melding te doen.
5	202500849-1	Geluid/inpassing	Ik wil geïnformeerd worden of en hoe bij de plaatsing van grote compressoren rekening wordt gehouden met het laagfrequente geluid dat deze produceren en het effect dat dit laagfrequente geluid heeft op de ondergrond.
		Antwoord	Bij het ontwerpen van de compressoren, de fundaties, de gebouwen en al het leidingwerk, wordt volop aandacht besteed aan het minimaliseren van geluid vanuit de bron en het dempen ervan in het leidingwerk en door het gebouw, om ervoor te zorgen dat het compressorgeluid buiten de locatie binnen wettelijke en acceptabele grenzen blijft. In alle ontwerpstappen wordt gebruik gemaakt van gespecialiseerde bedrijven in deze materie, zoals TNO. Bij de aanvraag om een omgevingsvergunning dient de aanvrager overigens een geluidsprognoserapport te voegen waaruit blijkt dat aan de wettelijk voorschriften voldaan kan worden en na voltooiing van de werkzaamheden en ingebruikname van de installatie dient dit door metingen bevestigd te worden.
	202500849-2	Ruimtelijke inpassing	Ook wil ik weten welke mogelijkheden er zijn en welke maatregelen worden genomen om de compressoren zodanig te camoufleren dat deze op natuurlijke wijze opgaan in het omringende landschap.
		Antwoord	Zie voor een toelichting op de landschappelijke inpassing van de waterstofinstallatie, het antwoord op reactie 202500655-3.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
6	202500850	Lichtvervuiling	Wij maken ons zorgen over de lichtvervuiling tijdens de bouw. Wij willen dat rekening wordt gehouden met de intensiteit en de kleur van het licht. Wij willen geïnformeerd worden over maatregelen die hiervoor worden genomen, ook ter bescherming van de natuur.
		Antwoord	De MER heeft beschreven wat de te verwachten lichteffecten zijn gedurende de werkzaamheden voor de realisatie van de waterstofinstallatie. De belangrijkste mitigatie van eventuele hinder is het maximaliseren van werk tijdens daglichturen. Daarnaast zullen de initiatiefnemers zorgvuldig afwegen hoe de onvermijdelijke verlichting ten behoeve van veiligheid van de bouwwerkzaamheden gepaard kan gaan met zo min mogelijk hinder voor omwonenden, bijvoorbeeld door te kijken naar mogelijkheden voor afscherming van licht of de keuze voor de kleur van verlichting (wat ten goede zou komen aan flora en fauna). Kort voor de daadwerkelijke aanlegactiviteiten zullen omwonenden door de initiatiefnemers nader worden geïnformeerd over maatregelen.
7	202500855	Divers	De reden (voor onze reactie) is dat wij nu nog steeds twijfels hebben over de gedane onderzoeken en specialisten die het rapport zouden hebben opgesteld. Wij hebben zoals reeds eerder aangegeven overmatige laagfrequente trillingen waardoor wij ramen en deuren op onze slaapkamer niet meer open kunnen hebben. Tevens ondervinden we erge hinder van het standaard lawaai en geluid dat nu reeds veroorzaakt wordt door de huidige locatie EnergyStock en het onderhoud van een groot aantal reeds aanwezige Wellpads. Wij ondervinden lawaai en hinder(koplampen van auto's) door de reeds nu vele verkeersbewegingen achter en langs onze woning. Er is reeds toegezegd in 2023 door de Gasunie ook reeds door Nobian om het verkeersplan met de gemeente aan te passen en bebording te plaatsen doch tot op heden is er nog niets concreets op papier en aan ons uitgelegd ook een verkeersplan nog niet uitgegeven of bebording is geplaatst. Onze speerpunten kort samengevat: -Veiligheid zowel ondergronds als bovengronds in de toekomst. -denk aan fietsers met name op de Tonckelweg die nodig is om op de toegangsweg De Buffer te geraken. -ideaal zou een ontsluiting zijn rechtstreeks via de N366 om de veiligheid van het dorpsverkeer van de wandelaars en fietsers te waarborgen doch Provincie wil niet meewerken. -bij de huidige wellpads minstens aan één zijde bebossing. -gebied zo groen mogelijk uitvoeren, doch weinig of geen bomen, zodat dieren een klein stukje natuur in kunnen vluchten.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			Vooraf nu tijdens MER periode zouden wij graag maatregelen zien worden genomen waar we iets aan hebben om lawaai, licht en overlast bij ons huis Ommelanderswijk 249A en omgeving te beperken door adequate maatregelen.
		Antwoord	Op diverse vragen wordt hieronder nader ingegaan. Ten aanzien van lichtvervuiling: zie het antwoord hierboven op reactie 202500850 (volgnr. 6) Ten aanzien van geluid: zie het antwoord op reactie 202500849-1 (volgnr 5).
7	202500855-1	Bodem beweging	Sinds 2019 is er nog maar een paar jaar micro seismologisch meetnetwerk geplaatst. Dit om de cavernes ondergronds in de gaten te houden, voorheen vanaf de jaren 1960 is er weinig tot niets gemonitord. Gegevens zijn er dus niet, de huidige berekeningen zijn dus wellicht op speculaties en aannames gebaseerd en niet op feiten. Trillingen die reeds schade hebben veroorzaakt aan omliggende gebouwen en huizen zijn niet gemonitord en vastgelegd alhoewel men reeds 60 jaar zout wint op deze locatie. Ook de zogenaamde kruip van de zoutberg is niet voldoende onderzocht of in kaart gebracht alhoewel de winning reeds tientallen jaren loopt. Tevens zijn referenties van kruip van een zoutberg niet voorhanden omdat deze locatie uniek is in Nederland, en er dus geen vergelijkbare gegevens voorhanden zijn hier zal uitgebreid onderzoek nog nodig zijn de komende jaren.
		Antwoord	Het microseismisch meetnetwerk dat sinds 2020 actief is, is geplaatst om microtrillingen te kunnen meten die van nature al in de ondergrond voorkomen of worden veroorzaakt door ondergrondse activiteiten. Het KNMI meet, verzamelt, beheert en analyseert sinds 1904 trillingen in de grond. In de begin jaren negentig is het meetnetwerk in het noorden van Nederland flink uitgebreid (Bron: knmi.nl). De historische KNMI-gegevens van het gebied vormen samen met de metingen van de afgelopen jaren de basis voor de veiligheidsbeoordelingen. Sinds de start van de zoutwinning monitort en onderzoekt initiatiefnemer Nobian minstens één keer per vijf jaar de cavernes in Zuidwending via 2de orde optische waterpassingen. Daarnaast is er een continue GPS monitoring. Die metingen hebben al veel informatie opgeleverd over de mate van zoutkruip. De data die daarover in de afgelopen 60 jaar is verzameld, is gebruikt voor het onderzoek naar bodembeweging en geeft een betrouwbaar beeld van de zoutkruip in het gebied. Bovendien blijft Nobian dit goed monitoren, zodat een veilige en verantwoorde zoutwinning ook in de toekomst geborgd is

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			De 0-situatie van gebouwen in de omgeving van het project wordt voorafgaand aan de werkzaamheden van het project zoals het logen van de cavernes, vrijwillig vastgelegd.
7	202500855-2	Bodem-daling / Schade	De verwachte bodemdaling volgens eerste berichten in de jaren 1970 zou 1mm per jaar het uitgangspunt zijn van de meetbout geplaatst in de hoek van onze destijdsse woning. Gesteld was een totale daling van 42 tot 47 mm, dat was destijds al een volkomen onjuiste aanname. Gebaseerd op ook onjuiste feiten en ervaring. Nu spreken we reeds over een daling van bijna 200mm, het vijfvoudige. De meetcyclus zou om de vijf jaar worden uitgevoerd, nu is uitgelegd dat de meetcyclus elk jaar wordt uitgevoerd. Dit omdat men nog steeds geen juiste aanname kan bewerkstelligen en de bodemdaling jaarlijks wellicht het tienvoudige zal zijn. In de zuidelijke richting (onze richting) is de daling het grootst. Niet zo verwonderlijk omdat de zoutberg vooral hoofdzakelijk richting het zuiden onder de Hondsrug ligt en Nobian op de rand zit te boren waar de zoutberg het minst homogeen is (zie ook de resultaten van caverne boring no 8 die waarschijnlijk helemaal niet gebruikt kan worden). De berekende scheefstand van onze woning is door Nobian gesteld (blijkt uit de gegevens) op bijna 3mm in afgelopen en de komende jaren. Althans dit is de verwachting. Erkende specialisten hebben dus reeds eerder een onjuiste conclusie getrokken. Vroeger was er uitgegaan van een egale zetting en zonder scheefstand. Gedegen onderzoek zou hier wellicht niet overbodig zijn. Dit zou misschien de nu al aanwezige schade aan de woningen en bebouwing hier in de Ommelanderswijk kunnen verklaren. Tevens heeft deze onverwachte en niet voorspelbare bodemdaling een groot effect op onze riolering en het stelsel naar de waterzuivering van Veendam. Reeds nu hebben een aantal bewoners de afgelopen tijd verstoppingen gehad van hun riolering (ook nog recentelijk). Wat ook niet verwonderlijk is omdat het afschot van de riolering, (gelegd destijds 50 jaar terug) niet meer toereikend is, blijkt nu. Deze voldoet niet meer aan de norm: het dikke blijft dus liggen in het riool en gaat niet meer richting riool waterzuivering. Alleen bij een zware regenbui en langdurige regen spoelt dit weg richting de overstort en komt dus in het oppervlakte water terecht. Dat dit behoorlijk effect heeft op het waterbeheer is niet te ontkennen we hebben hier nog geen gescheiden rioolstelsel bij zware regenbuien in het voorjaar roepen we allemaal om water af te voeren terwijl we enkele weken later soms maar zes weken water weer moet worden opgepompt met veel energie omdat het te droog is. Al die jaren die achter ons liggen heeft het waterschap klachten ontvangen hier niets aan gedaan wellicht plannen gemaakt maar er is nog niets uitgevoerd

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			wat resulteert in water in de tuinen onder de vloer en zelfs in de kelders. Er zouden stuwtjes gebouwd moeten worden om het water van alle asfalt plateaus niet af te voeren maar te bufferen en bij hoog water dit weg te pompen en bij te weinig water dit gedoseerd terug te voeren. De gemeente wijst hierbij naar het waterschap en het waterschap naar de mijnen die de bodemdaling veroorzaken al met al gebeurt er de laatste 30 jaar niets en het probleem wordt alleen maar groter. Nobian verzekert dat ze het probleem met het waterschap oplossen maar er is nog steeds geen resultaat te zien. Zoals nu blijkt uit onze ervaring is de bodemdaling niet te berekenen of te beheersen en gaat deze zijn eigen onvoorspelbare weg, wij moeten als bewoners dus afwachten en pleisters plakken totdat deskundigen een oplossing hebben gevonden.
		Antwoord	Voor elke aanvraag van een initiatiefnemer voor een nieuw opslagplan of verlenging van zo'n plan, maakt de initiatiefnemer een analyse van de bodemdaling en de mogelijke gevolgen op de leefomgeving. Voor het MER HyStock is gekeken naar alle historische, bestaande en toekomstige voorziene projecten in het gebied en voor een periode van meer dan twee eeuwen, tot aan 2250. Door naar alle bestaande, aankomende, en voorgenomen toekomstige initiatieven samen te kijken, wordt een volledig beeld neergezet van de totale samengestelde bodemdaling in het gebied en de maatregelen die toekomstig nodig zijn om de effecten te beheersen. Verwacht wordt dat de bodemdaling door de mijnbouwactiviteiten bij Zuidwending pas vanaf 2050 gevolgen kan hebben voor de waterhuishouding in het gebied en een klein aantal rioleringen. Deze gevolgen zijn goed te beheersen met eenvoudige maatregelen. De bodemdaling heeft tot gevolg dat het waterpeil (mee)daalt. Het grondwaterniveau in het gebied wordt in een peilbesluit vastgelegd. De mogelijke effecten van de bodemdaling op de waterhuishouding zijn door initiatiefnemers Nobian en Gasunie uitgebreid toegelicht tijdens de informatieavonden voor bewoners. Desgewenst kan een keukentafelgesprek plaatsvinden voor een verdere toelichting op de effecten van zoutwinning.
7	202500855-3	Hulp-Afvalstoffen Water	Hier willen we weinig over zeggen het is duidelijk dat uit een natuur en landbouw omgeving geen afvalstoffen komen en van de industrie wel.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
		Antwoord	Bij de aanlegfase en operationele fase van de waterstofinstallatie komen afvalstoffen vrij. Zoals in de MER wordt aangegeven worden de afvalstoffen, zoals proceswater en compressorolie, opgevangen en verwerkt door een gespecialiseerd bedrijf.
7	202500855-4	Energie-verbruik	Dit kunnen we niet beoordelen, maar het zal wellicht ontzetten veel extra energie kosten die ons overvolle net moet dragen.
			Er wordt geen nieuwe aansluiting voorzien op het 110kV netwerk - de huidige fysieke aansluiting van de aardgasbuffer bij Tennet Meeden voldoet wat dat betreft. Een capaciteitsaanvraag bij Tennet volgt het reguliere proces dat hiervoor geldt. Ter info (en buiten de scope van dit MER) Tennet heeft zeer recentelijk het congestieonderzoek voor Groningen en Noord Drenthe gepresenteerd. Hierin wordt aangegeven dat de regio Meeden/Veendam op dit moment geen afnamecongestie kent. https://www.tennet.eu/nl/congestieonderzoek-groningen-drenthe-en-overijssel
7	202500855-5	Klimaat verandering	Wellicht een voordeel dat het hier in de toekomst warmer wordt en we meer zon krijgen?
		Antwoord	Geen reactie benodigd
7	202500855-6	Ruimte / omgeving	Door alle industriële activiteiten, aanleg van wegen en locaties in dit gebied met trekvogels, ganzen, zwanen, eenden, reeën en vossen, patrijzen en fazanten, diverse vogelsoorten en vlinders wordt dit gebied versnipperd van een natuur en landbouwgebied naar een industrie waar reeën opgejaagd worden richting de wegen. Zodoende zijn reeds nu dit jaar vier doodgereden.
		Antwoord	De milieueffectrapportage (MER) onderzoekt de impact van zoutwinning en waterstofopslag op beschermde natuurgebieden en soorten in het gebied tussen Ommelandervijk, Zuidwending en Heeresmeer. Ondanks de industriële activiteiten concludeert de MER dat de effecten op natuurwaarden neutraal zijn, mits mitigerende maatregelen worden toegepast tijdens aanleg en gebruik. Deze maatregelen zijn gericht op het voorkomen van verstoring van beschermde soorten. De initiatiefnemers erkennen echter het belang van een florerende flora en fauna en nemen dan ook actief deel aan het verbeteren van de ecologische omgeving. EnergyStock is sinds 2019 betrokken bij het patrijzenproject, een langlopend initiatief dat zich richt op het verbeteren van het leefgebied van de patrijs – een gidssoort die symbool staat voor bredere biodiversiteit. Ook Nobian draagt actief bij aan het patrijzenproject. De initiatiefnemers vinden het

Volg- nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			belangrijk om verder te kijken dan alleen wettelijke verplichtingen en willen actief inzetten op natuurbehoud binnen een industriële context. Voor meer informatie over het patrijzenproject, verwijzen wij u naar: Patrijzenproject › Energiebuffer Zuidwending.
7	202500855 -7	Gezondheid	In een industriegebied kunnen we niet spreken van gezondheid, alleen maar vermindering voorkomen.
		Antwoord	Zoals in de MER staat verwoord zijn er geen effecten te verwachten die nadelig zijn voor de gezondheid van omwonenden. Tijdens de zoutwinning en de opslag van waterstof is er geen sprake van emissie van stoffen.
7	202500855 -8	Lucht- kwaliteit	Er is reeds veel gesproken over de luchtkwaliteit in Veendam doch real feiten zijn er niet gepubliceerd.
		Antwoord	In de MER wordt gesteld dat het effect van het project op de luchtkwaliteit neutraal is ten opzichte van de referentiesituatie. De uitstoot tijdens de aanlegfase van de waterstofinstallatie overschrijdt geen immissiegrenswaarden. Ook in de operationele fase zijn er (behoudens een relatief beperkte verkeerstroam) geen bronnen die invloed hebben op de luchtkwaliteit.
7	202500855 -9	Cultuur	Geen opmerkingen
		Antwoord	Geen opmerkingen
7	202500855 -10	Natuur/ ecologie	Zoals reeds genoemd onder punt zes is de natuur verandert in een industriegebied van gestapelde mijnbouw. Doordat de weg De Buffer vele aansluitingen en kruisingen heeft met reeds bestaande lanen veroorzaakt krijgen we een versnippering van het landschap waardoor wild zoals reeën, fazant patrijs e.d. Zoals gezegd is het dus een groot industrie gebied geworden i.p.v. de landbouw en natuur die we hier sinds jaar en dag hebben. Het rustige natuurlijke landbouwgebied wordt omgevormd tot een grootte opeen stapeling van mijnbouwactiviteiten, te weten: Gasunie Boringen NAM/gas Hystock Energystock

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			Nobian zout exploitatie Magnesium zout exploitatie In de toekomst ook nog de proefboringen van exploiteren van drinkwater Het is te begrijpen dat door al deze activiteiten heel veel ondergronds met de bodem gebeurt en dit met hevige krachten gepaard gaat. Waar ik mij persoonlijk de meeste zorgen om maak en waar geen onderzoek naar is gedaan is het diepe grondwater, de druk van de Hondsrug en de druk vanuit zee tegen het kleipakket wat eigenlijk tegen de zoutberg leunt. Door de bodemdaling is er een verzilting mogelijk van de hele provincie.
		Antwoord	Uit de studies die onderdeel zijn van het MER komt niet naar voren dat er sprake zou zijn van verzilting of druk van grondlagen tegen de zoutlaag.
7	202500855-11	Hinder	Ook vinden wij dat er snel iets gedaan moet worden voor de huidige schades aan de bebouwing en een oplossing moet komen om het lawaai in en rond de woningen gereduceerd kan worden. Dit geldt ook voor de vele verkeersbewegingen. U begrijpt dat de gehele omgeving al jaren lasten en hinder ondervindt ondanks de gesprekken met ministeries provincies en gemeenten, het grote geld zit hier in de grond onder onze huizen en dit houdt niemand meer tegen., dus ervaren we steeds meer lawaai trillingen, geluid, gezoem en werkzaamheden dag en nacht t.b.v. werkzaamheden en onderhoud.
		Antwoord	De MER beschrijft de consequenties van het toekomstige Hystock project dat gepland is om uitgevoerd te gaan worden. Het toekomstige HyStock project heeft geen invloed op historische en huidige schade en geluidshinder. Wij begrijpen dat de huidige situatie impact heeft op u en uw omgeving en adviseren dan ook om de bestaande stappen voor schade en geluid te volgen. Indien u (herhaaldelijk) hinder ondervindt in uw fysieke leefomgeving (licht, stank e.d.) kunt u hier een melding van maken bij uw gemeente. Het is aan uw gemeente om contact op te nemen met de lokale omgevingsdienst. De omgevingsdienst zal een onafhankelijk en breder onderzoek in de omgeving kunnen instellen om de beschreven situatie verder uit te zoeken en wellicht op te lossen Indien het gaat om geluidsoverlast als gevolg van mijnbouw kunt u dit melden bij de exploitant of het Staatstoezicht op de Mijnen, sodm.nl. Voor het punt schade, zie reactie 202500841 (volgnr. 4).

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			Voor verkeer zie antwoord op reactie 202500697-2 (volgnr 3)
7	202500855-12	Veiligheid	Het SodM zou toezicht moeten houden op de veiligheid doch inmiddels wordt het met al deze gestapelde mijnbouwactiviteiten zeer moeilijk. Onze dorpsomgeving is er niet op gebouwd alsmede de N366 afritten die op de Tonckelweg uitmonden. Wandelaars fietsers kinderen mensen met scootmobiel of kinderwagen zijn een last geworden tussen het drukke verkeer, mede schuldig hieraan is een onjuist verkeersplan en het niet mee willen werken van diverse overheden blijktbaar zijn deze het probleem niet of kost het teveel, ongelukken zijn daarom niet uit te sluiten en voorspelbaar geworden. Verkeersplannen wordt al twee jaren over gesproken met Nobian Gemeente en Gasunie zag nog steeds geen plan en geen zichtbare actie tot nu toe.
		Antwoord	Wij begrijpen dat de ontwikkeling van een nieuwe waterstofinstallatie impact heeft op u en uw omgeving. Er wordt geprobeerd om binnen wet- en regelgeving te kijken naar de minste belastende verkeersmaatregelen voor direct omwonenden. Het SodM houdt echter toezicht op mijnbouwactiviteiten en is zodoende niet verantwoordelijk voor de gesteldheid van wegen en verkeer gerelateerde situaties. De verantwoordelijkheid hiervan ligt bij de wegbeheerder en lokaal bevoegd gezag. Zie voor meer toelichting op de verkeersmaatregelen, het antwoord op reactie 202500697-2 (volgnr. 3)
7	202500855-13	Verkeer	Als voorstel hebben wij ingediend bij zowel Gasunie/Nobian Energystock en Hystock om een parallelweg naast de N366 om de in de toekomst de 600 tot 800 verkeersbewegingen dag en nacht door vrachtauto's daar langs te laten gaan, tevens is gesproken met de provincie om ons dorp en tevens de locatie aan de oostzijde(Pekela) hier ook het dorp te ontlasten. Heden is de verkeersintensiteit in de dorpen reeds te hoog. Door een aanvoerweg te maken en te controleren met b.v. kenteken nummer herkenning zou ook de overlast van auto's die illegaal de terreinen oprijden om de honden uit te laten, die her en der de dieren opjagen richting de snelweg worden voorkomen. Er zou ook kunnen worden gekozen voor slagbomen met nummerherkenning om tevens vandalen in deze regio te weren.
		Antwoord	De voorgenoemde aantal verkeersbewegingen zijn een schatting geweest ten behoeve van het bepalen van de voorspelde stikstofdepositie, welke onderdeel is geweest van de MER. Deze aantallen zullen niet dagelijks

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			plaatsvinden. Tevens worden reguliere werktijden aangehouden (07- 19) uur) en zullen er – tenzij noodzakelijk - 's nachts geen werkzaamheden plaatsvinden. Voor meer toelichting op het onderwerp verkeer, zie toelichting het antwoord op reactie 202500697-2 (volgnr. 3)
8	202500861-1	Hinder	Ik heb kennis genomen van de plannen voor de energiebuffer. Ik maak mij zorgen over licht, geluid, trillingen door drukverschillen die straks gaan ontstaan bij het vullen en leeghalen van de cavernes.
		Antwoord	Voor geluidshinder zie het antwoord op reactie 202500849-1 (volgnr. 5) Ten aanzien van hinder door licht: zie het antwoord op reactie 202500850.
8	202500861-2	Verkeer	Voor de aanleg en bij de ingebruikname zal dit extra verkeersbewegingen meebrengen, die voor overlast rondom mijn gebied gaan zorgen.
		Antwoord	Zie antwoord op reactie 202500697-2 (volgnr. 3)
8	202500861-3	Zicht / Ruimte lijk	Ik heb vol zicht op de omgeving van de energiebuffer. Hierdoor gaat mijn woongenot achteruit.
		Antwoord	Het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) begrijpt dat de ontwikkelingen ten behoeve van de energietransitie impact hebben op u en uw leefomgeving. Er wordt geprobeerd hier zo veel mogelijk rekening mee te houden door middel van landschappelijke inpassing. Zie voor meer informatie hierover het antwoord op reactie 202500655-3
8	202500861-4	Schade	Ik maak mij ook zorgen over schademeldingen. Er is geen schadefonds ingesteld. Er is niets bekend over compensatie voor de waardedaling van mijn woning. Door dit alles voel ik mij zeer gedupeerd door deze plannen.
		Antwoord	Zie antwoord op reactie 202500841, volgnr 4

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
9	202500862	Hinder / Laagfre-Quent geluid	Wij hebben kennis genomen van de plannen voor de energiebuffer. Ik maak mij zorgen over geluidsoverlast, met name over laagfrequent geluid, bromtonen. Deze worden veroorzaakt door compressoren en onderhoudswerkzaamheden. Deze geluiden zijn er nu al. Wij verwachten een toename als de energiebuffer in gebruik is.
		Antwoord	Zie het antwoord op reactie 202500849-1 (volgnr 5)
10	202500886-1	Gebiedsvisie	In Zuidwending/Ommelanderswijk vindt gestapelde mijnbouw plaats; zoutwinning en opslag van aardgas. Hystock wil in Zuidwending nieuwe zoutcavernes maken om waterstof in op te slaan. Het concept MER van HyStock gaat in op de (milieu-) effecten van de combinatie van zoutwinning en de geplande opslag van waterstof in zoutcavernes. Deze activiteiten hebben een grote impact op de omgeving nu en zeker in de toekomst. De bewoners van de Ommelanderswijk tussen de Tonckelweg en de afslag naar Numero Dertien te Veendam (zie alle ondertekenaars), verenigd in het comité Waterstof Ommelanderswijk, spreken bij deze hun grote zorg uit over het ontbreken van een eenduidige visie op toekomstige ontwikkelingen als het gaat om veiligheid, aantasting woon- en leefgenot, verkeersontwikkelingen, mogelijke schade aan gebouwen en waardevermindering van de huizen in de directe omgeving van de geplande activiteiten. Onze grote zorg wordt bevestigd door de opmerkingen in het toetsingsadvies over het milieueffectrapport van de toetsingscommissie MER van 26 maart 2025 en het advies verlenging winningsplan Zuidwending Nobian van Gedeputeerde Staten van Groningen aan het Ministerie van Klimaat en Groene Groei d.d. 29 april 2025. Wij missen de samenhang in het MER en het concept voorkeursalternatief. De verschillende onderwerpen als veiligheid, milieu, geluid, et cetera worden elk voor zich uitgewerkt maar niet in samenhang. Hoe ziet het totaalplaatje eruit en hoe versterken de onderlinge onderdelen elkaar? Ook het feit dat wij binnen het effectgebied Gaswinning liggen dient te worden gekoppeld aan de mogelijke effecten van (versnelde) zoutwinning en mogelijke toekomstige waterstofopslag.
		Antwoord	Er vinden veel projecten plaats in de regio. De vraag naar een meer complete visie is in dat kader begrijpelijk. Er wordt getracht tegemoet te komen aan deze wens door KGG door mee te denken en met de gemeentes, de provincie en het waterschap een gebiedsproces op te starten dat moet resulteren in een visie op het gebied, waar het aantrekkelijk blijft om te blijven wonen, werken en recreëren. De eerste gesprekken tussen de medeoverheden en KGG over de inrichting van de gesprekken hebben al plaatsgevonden. Ook de bewoners worden bij de visie betrokken.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			Noot: Opgemerkt wordt dat het advies van 29 april 2025 waarnaar wordt verwezen betrekking heeft op andere (grotere) cavernes in dit gebied dan de cavernes ten behoeve van Hystock
10	202500886-2	Tunnel visie	Wij zijn voorts van mening dat met tunnelvisie wordt gekeken naar de mogelijke opslag van waterstof in zoutcavernes in ons woongebied vanuit de drang dat Nederland voorop moet lopen op het gebied van waterstofopslag en waterstof als duurzame energie. Daardoor wordt naar onze mening te makkelijk voorbijgegaan aan macro gevolgen op het gebied van veiligheid, milieu en aantasting woon- en leefomgeving van mens én dier. Het doet ons denken aan hoe destijds is omgegaan met ontginning van de gasvelden in onze provincie. Toen moest ook alles wijken voor de euforie van het Nederlandse gas en is voorbijgegaan aan vele aspecten waar we nu als inwoner van Groningen nog steeds mee te maken hebben
		Antwoord	Het ministerie heeft recent een ‘agenda ondergrondse waterstofopslag’ gepubliceerd. Hierin komen de genoemde aspecten uitdrukkelijk aan de orde. Er wordt in meer detail ingegaan op de reden waarom ondergrondse waterstofopslag nodig is, hoeveel hiervan nodig is op welke termijn en waar dit technisch gezien mogelijk is. Uit de voorlopige resultaten blijkt nu al duidelijk dat Zuidwending op de korte termijn de enige realistische locatie is waar waterstofopslag kan plaatsvinden. Dit betekent echter niet dat er voorbij wordt gegaan aan de veiligheid. Mijnbouw kan alleen plaatsvinden als dit veilig en verantwoord kan. Hierbij steunt het ministerie nadrukkelijk op haar adviseurs: TNO, Staatstoezicht op de Mijnen, de Mijnraad, het waterschap, de provincie en de gemeenten. Hiernaast wordt gewerkt aan een gebiedsvisie, zie ook antwoord op reactie 202500886-1
10	202500886-3	Lasten en lusten	Wij zijn voorts van mening dat een dergelijk voorliggend project niet los gezien mag worden van de mogelijke effecten in een groter gebied. Wij pleiten voor een gebiedsaanpak waar mogelijke opslag van waterstof alleen kan plaatsvinden als 100% veiligheid kan worden gegarandeerd en waarin vervolgens de totale impact op de omgeving wordt meegenomen en volgens het principe van eerlijke verdeling van lusten en lasten gekeken wordt hoe de totale omgeving van het project zo kan worden vormgegeven dat het voor de direct omwonenden ten minste acceptabel is, maar beter nog dat wij er niet op achteruit gaan
		Antwoord	Zie hiervoor het antwoord op vraag 202500886-1.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
10	202500886-4	Veiligheid	Wij sluiten ons hierbij nogmaals aan bij het standpunt van de Provincie Groningen die duidelijk stelt dat zoutwinning en mogelijk toekomstige opslag van waterstof alleen dan mag plaatsvinden als 100% veiligheid gegarandeerd is. Daarbij hoort ook het veilig kunnen afsluiten van de cavernes, iets waarover nog veel onduidelijkheid en te weinig informatie over is. In september 2024 bij de Expert-Meeting van de Provinciale Staten sprak het SodM hier haar twijfels al over uit.
		Antwoord	Vergunningen voor mijnbouw worden alleen verleend door het Rijk als dat veilig en verantwoord kan. Deze voorwaarde hanteren de initiatiefnemers ook. Verschillende (wettelijke) adviseurs adviseren over elk project voordat er over besloten wordt. Daarbij is aandacht voor het gehele proces van winning van zout tot afsluiting van de ontstane cavernes. Deze aspecten komen bij de beoordeling van winnings- en opslagplannen van een of meerdere cavernes aan de orde. Het afsluiten van de al bestaande pekeltcavernes is geen onderdeel van project Hystock.
10	202500886-5	Gover-nance Gebieds proces	Vervolgens pleiten wij voor één gebiedsaanpak met één projectleider met slag- en doorzettingsmandaat. Daarbij denken wij aan een leidende rol voor de Provincie en optimale betrokkenheid van direct omwonenden. Dat moet minimaal gefundeerd zijn in een definitief voorkeursplan en het definitieve MER.
		Antwoord	Zie antwoord hierboven bij 202500886-1.
10	202500886-6	Verkeers-circulatie	Tenslotte willen we nog één punt uitlichten en dat is de hele verkeerscirculatie. Zoals het nu voorligt –als het hele project doorgaat- lijkt geopteerd te worden voor het gebruik van een weggetje dat privé-eigendom is van de Gasunie/ Nobian. Een smal weggetje relatief vlak achter of voor een deel van onze huizen dat in ieder geval tijdens de bouw van het project zeer intensief door (zwaar) verkeer zal worden gebruikt. Dit weggetje komt uit op de Tonckelweg en daar zal een naar onze mening gevaarlijke situatie ontstaan doordat deze afslag slechts enkele tientallen meters ligt van de op- en afrit naar de N366. De Tonckelweg is tevens de verbinding tussen beide dorpen Ommelandervijk en Zuidwending voor autoverkeer, maar óók voor fietsers en voetgangers. In het MER worden alternatieven genoemd ondermeer het maken van een nieuwe afslag vanaf de N366. Wij hebben echter voorgesteld aan zowel Provincie als Energystock/Nobian om de bestaande afslag bij de parkeerplaats/ benzinepomp vanaf de N366 te gebruiken en om te leiden naar de mogelijk nieuw te bouwen bovengrondse waterstofinstallatie fabriek. Vervolgens zou deze weg doorgetrokken kunnen worden naar de Ommelandervijk, daar waar de papierfabriek Smurfit is gevestigd. Deze fabriek zorgt voor veel vrachtverkeer dat nu door het dorp rijdt. In onze optie zou dit intensieve vrachtverkeer dan

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			niet meer door onze woonwijk hoeven te rijden, maar rechtstreeks naar de Provincialeweg kunnen rijden. Als we het nu hebben over verdeling van lasten en lusten, dan zou dit een goede zaak zijn. Uit het MER blijkt dat deze optie niet eens is bekeken. Graag zouden we op dit punt een heroverweging zien. Het kan toch niet waar zijn dat in een miljoenen/ miljardenproject als dit geen budget wordt gereserveerd voor een veilige en voor de omwonenden acceptabele verkeerscirculatie.
		Antwoord	Zie het antwoord op reactie 202500697-2 (volgnr. 3)
10	202500886-7	Globale visie	Wij zien in het MER Hystock en het voorkeursalternatief Waterstofopslag Hystock te weinig onderzoek, uitwerking en garanties als het gaat om veiligheid, milieu, aandacht voor leefomgeving, garanties voor schademogelijkheden etc. We zien dat slechts op micro niveau en afzonderlijk naar factoren als geluid, veiligheid et cetera wordt gekeken en niet als totaal samenhangend gebiedsontwikkelingsproject met aandacht voor de direct omwonenden en de gehele provincie Groningen. We verzoeken met klem om dit project geen Loppersum 2.0 te laten worden, omdat we zo nodig en zo snel mogelijk voorop willen lopen met dit waterstofproject waarbij we over tien jaar of meer denken hadden we maar meer onderzoek gedaan en andere keuzes gemaakt.
		Antwoord	Zie ook het antwoord bij reactie 202500886-1 (volg nr. 10).
11	202500889	Alternatieve locaties	Op 28 maart 2025 is het concept voorkeursalternatief (hierna VKA) en het concept Milieueffectrapport Energiebuffer Zuidwending (hierna concept-mer) gepubliceerd. De onderliggende documenten hebben wij kunnen downloaden vanaf de website van het RVO. De toetsing van de Commissie mer (hierna de Commissie) hebben wij kunnen downloaden van de website van de Commissie (Adviezen - Commissiemer.nl) onder nummer 3708. Via deze brief maken wij gebruik van de mogelijkheid om op deze concepten te reageren. Commissie mer Als eerste willen wij benadrukken dat het nu nog gaat om concepten. De Commissie heeft in haar toetsingsdocument aangegeven dat er belangrijke informatie ontbreekt. De Commissie geeft de volgende punten: - “Beoordeel eerst alleen de milieueffecten en daarna pas de effecten van mitigerende maatregelen. - Onderbouw de beoordeling van effecten voor geologie en ondergrond, stikstof, hydrologie en omgevingsveiligheid beter. - Verbeter de paragraaf over monitoring en evaluatie door explicieter aan te geven hoe effecten op de waterhuishouding van het gebied in de gaten gehouden gaan worden en hoe vaak gemeten wordt op waterstoflekages.”

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			Het is lastig om een definitief oordeel te geven over een concept zolang de Commissie, als hoogste adviesorgaan in milieueffectrapportages, aangeeft dat het Milieueffectrapport bovenstaande omissies heeft. Toch willen wij een aantal standpunten met u delen. Voorkeursalternatief Gelezen het document “Voorkeursalternatief Waterstofopslag HyStock” van 28 januari 2025 is op redelijke termijn geen andere locatie beschikbaar die geschikt is voor de grootschalige opslag van waterstof. Wij onderschrijven deze conclusie, maar dringen er desondanks bij u op aan te blijven zoeken naar alternatieven elders. Met deze ontwikkeling levert de regio een substantiële bijdrage aan de waterstofeconomie. Wij benadrukken dat er grenzen zijn aan de hoeveelheid en schaal van activiteiten die we acceptabel vinden in dit gebied.
		Antwoord	Het voornemen is om het MER aan te vullen en aan te passen. Hierbij wordt zeker het advies van de Commissie MER betrokken. Op grond van de procedure betekent het, dat als het huidige concept-voorkeursalternatief wordt vastgesteld dat er verder onderzoek plaats gaat vinden naar deze locatie. Er zal bij een positief eindoordeel, gebaseerd op de verdere onderzoeken, dan niet verder worden gekeken naar andere alternatieven.
11	202500889-1	Veiligheid	Ons standpunt is dat mijnbouwactiviteiten alleen vergund mogen worden als deze veilig kunnen plaatsvinden, zonder onacceptabele risico's en/of nadelige effecten voor mens en milieu. Wij vinden dat de aanwijzingen van de Commissie moeten worden opgevolgd.
		Antwoord	Het voornemen is om het MER aan te vullen en aan te passen. Hierbij wordt zeker het advies van de Commissie MER betrokken.
11	202500889-2	Verkeer	Stikstof Er is in de aanlegfase sprake van een hogere emissie van stikstof naar het milieu. Het verkeer van en naar de boorlocaties is een belangrijke bron. Verkeersveiligheid is geen milieueffect maar wel een belangrijk onderwerp voor de omwonenden. Wij dringen er bij u op aan er voor te zorgen dat er geen transport of bouwverkeer door het lint van Ommelanderswijk gaat, maar dat deze gebruik maakt van de eigen weg 'De Buffer'. Deze weg zal geschikt moeten worden gemaakt voor de toenemende verkeersdruk.
		Antwoord	Ten aanzien van stikstof: zie het antwoord op reactie 202500655-2 (volgnr. 2). Ten aanzien van verkeer: zie het antwoord op reactie 202500697-2 (volgnr. 3)
11	202500889-3	Extra Emissies	Ontwikkeling van de waterstofeconomie zal naar onze mening leiden tot vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee vermindering van schadelijke emissies naar het milieu. Wij menen dat deze tijdelijke extra uitstoot opweegt tegen de uiteindelijke vermindering van schadelijke emissies.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
		Antwoord	Het klopt dat het project bijdraagt aan het verminderen van het gebruik van fossiele brandstoffen en het project wordt gezien als een noodzakelijke bouwsteen voor de energietransitie.
11	202500889-4	Integrale gebieds visies	Wij signaleren dat de ambities voor voortzetten van zoutwinning en ondergrondse opslag van waterstofgas de komende jaren meer gestalte zullen krijgen en daarmee ook de impact op de fysieke leefomgeving. Wij weten dat Nobian in het gebied Ommelanderswijk, Zuidwending, Nieuwe Pekela een aandachtsgebied heeft voor nog 13 zoutcavernes. Wij dringen er bij u op aan om, gezamenlijk met de betrokken overheden en de inwoners van het gebied, een toekomstvisie op te stellen, waarbij alle effecten, ruimtelijk, milieu en economie, van alle toekomstige activiteiten wordt verkend, in samenwerking met inwoners én de lokale overheden.
		Antwoord	Zie ook het antwoord op reactie 202500886-1 (volg nr 10).
11	202500889-5	Schade	Ook schade door de mijnbouw moet hierin onderwerp van gesprek zijn. Wij roepen nogmaals op te komen tot één schadeloket voor alle mijnbouwschade.
		Antwoord	Zie het antwoord op reactie 2500841 (Volgnr. 4)
12	202500896	Aan sluiting	Onze reactie hebben wij afgestemd met de provincie Groningen. Wij delen het standpunt van de provincie. Voor onze reactie verwijzen wij u dan ook naar de schriftelijke reactie van de provincie in de bijlage.
		Antwoord	Hier is kennis van genomen.
13	202500899-1	Rapportage huis dieren	In navolging van de gezamenlijke ingediende zienswijze van de bewoners van Ommelanderswijk en als lid van het Comité Waterstof Ommelanderswijk, geven wij, bewoners van een aanvullende individuele reactie met betrekking tot het houden van onze fokpaarden met veulens maximaal 300 meter verwijderd van een beoogde caverne pad. Wij hebben warmbloed (KWPN) paarden en fokken met deze paarden. De paarden bezitten een dusdanige bloedlijn dat zij sensibel en hoog sensitief zijn. Dit maakt dat zij hoog in de sport lopen en alles wat enigszins tot geluid/lawaai wordt gedefinieerd een trigger voor de paarden. Wij hebben gelezen dat de caverne pad(s) slechts 300 meter van onze achtergevel van de boerderij is verwijderd. Gezien de afstand is het geluid zeer dichtbij, en daarom houden wij ons hart vast. Wij willen daarom graag inzage in de rapporten n.a.v. onderzoek(en) welke gedaan zijn ten opzichte van dierenwelzijn (fauna) in de meest ruime zin van het woord. Ons is verteld dat Nobian aan de geluidsnormen van huisdieren voldoet. Nobian zegt dat paarden onder huisdieren vallen en dat de impact op huisdieren niet onderzocht wordt en zo ook niet op paarden. Dit is natuurlijk uiterst vreemd en niet correct. Er kan dus geen rapport overgedragen worden welke bijdraagt aan de feitelijke rapportage van het dierenwelzijn. Dat is zeer vreemd omdat

Volg- nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			Nobian aangeeft dat er nu al een vergunning voor proefboringen heeft gekregen maar het rapport niet kan of wil overleggen, dat is ons niet duidelijk. U moet weten dat dieren en in dit geval specifiek paarden zeer gevoelig zijn via het hoeftbeen in de hoef waar een paard 4 van heeft, maar ook via het gebit, de tanden welke via het gras in contact staat met de (onder) grond. Zij vangen elke trilling op met mond en hoeven en geven hier een eigen interpretatie aan in de vorm van kijken, versteend staan, vluchten en in het ergste geval op hol slaan. Zo hebben paarden veel sneller door dan mensen dat er gevaar dreigt, u kunt dan denken aan een tsunami, waarbij de dieren al veel eerder op de vlucht zijn dan de mens de eerste tekenen nog niet gezien heeft. Wij weten dat de Partij voor de Dieren ook waarde hecht aan een rapport waarbij de geluidsnormen en trilling normen gereduceerd worden tot een laag aanvaardbaar niveau en vragen u daarbij de uitkomsten van het rapport met ons te delen.
		Antwoord	Het ontwerp van de waterstofopslagfaciliteiten voldoet aan alle wet- en regelgeving met betrekking tot risico's, hinder, inpassing, en ontwerpnormen die in Nederland gelden. Het klopt dat die wet- en regelgeving in zeer hoge mate op veiligheid en welzijn van mensen is geënt, als ook op de invloed op flora en fauna. In deze reactie wordt gevraagd om rekening te houden met niet-bestaande en niet nader gedefinieerde additionele richtlijnen voor warmbloed fokpaarden, of om studies te overleggen waar specifiek paardenwelzijn wordt geadviseerd. Initiatiefnemer kan geen gehoor geven aan deze vragen aangezien deze binnen de geldende wetgeving en ontwerprichtlijnen niet bekend zijn. De geluidsrapporten die onderdeel zijn van de MER zijn beschikbaar via de website van de commissie MER, en er zijn geen verdere rapporten. Initiatiefnemers zijn begripvol voor zorgen die de schrijver van deze reactie heeft. In navolging van eerder gevoerde gesprekken over deze locatie, gaan initiatiefnemers graag in gesprek over specifieke vragen ten aanzien van vee of huisdieren, bijvoorbeeld via een keukentafelgesprek. Initiatiefnemers wijzen er op dat mogelijke gevolgen van deze nieuwe cavernes al zo ver mogelijk zijn gemitigeerd door ze verder weg te plaatsen dan origineel voorzien. Zie de oorspronkelijke intenties voor locaties van nieuwe cavernes in 2009, bijv figuur 1.4.2 van https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p22/p2241/2241-053vergunningaanvraag.pdf . Al 20 jaar geleden waren caverne pads gepland die veel dichterbij de locatie zoals benoemd in deze reactie zouden liggen dan nu gepland en beoordeeld in deze MER. Op basis van de keukentafelgesprekken met bewoners in 2023 is de locatie van caverne A10 verder weg van deze woonlocatie geplaatst dan oorspronkelijk voorzien, om zo doende de impact te minimaliseren. De ultieme verantwoordelijkheid voor het dierenwelzijn (inclusief het kiezen van een passende huisvesting) ligt bij de eigenaar, zie bijvoorbeeld formele communicatie zoals in https://www.nvwa.nl/onderwerpen/paarden/paardenwelzijn, of https://sectorraadpaarden.nl/wp-content/uploads/2025/05/Gids-voor-goede-praktijken-definitief.pdf.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			Het is wellicht opportuun om aan te geven dat de bestaande EnergyStock aardgascaverne A7 (die hemelsbreed op een vrijwel identieke afstand ligt van deze woonlocatie) al ruim 10 jaar geleden is aangelegd, i.e. ruim voordat de hobby-paardenhouderij daar gevestigd werd. Aanleg van die faciliteiten destijds is hoogst vergelijkbaar met de toekomstige aanleg van cavernes A10 en A11. In de vele jaren van operatie van A7 sindsdien zijn er geen gevolgen geconstateerd m.b.t. schade of overlast anders dan al beoordeeld en vergund was in de milieueffectenrapportage uit 2004-2006.
13	202500899-2	Trillingen en norm	De caverne pad wordt naar wat wordt gezegd op 300 meter afstand van onze boerderij gecreëerd echter wordt er ondergronds schuin geboord richting de behuizing en schuinrichting de boerderij daar wordt dan slecht de afstand van hemelsbreed 120 meter in acht genomen. Er wordt door Nobian beweerd dat het geen trillingen zal geven in de ondergrond echter is er 10 jaar geleden ook geboord om een caverne te maken waarbij non-stop werd geboord en men in een keiharde ondergrond/onderlaag zat en er wel degelijk trillingen en resonantie in de ondergrond ontstonden dag en nacht. Verschillende bewoners van Ommelandervijk kunnen dit bevestigen. Helaas is dit voor ons niet te checken aangezien toen der tijd geen trilling meters geplaatst zijn en/of de data niet beschikbaar is voor ons. Voor ons als 'leken' ook niet te achterhalen aangezien er verschillende dochterondernemingen van de NAM eigenaar zijn geweest en de informatie er mogelijk niet is. Om daar inzicht in te krijgen worden we van het kastje naar de muur gestuurd. Wij willen graag weten welke trillingen en de norm van de trillingen destijds geweest zijn. Wij zien hier graag data van als Nobian aangeeft dat dit geen trillingen veroorzaakt dan moet dat toch onderbouwd kunnen worden met getallen en feitelijk bewijs.
		Antwoord	De initiatiefnemers kijken graag vooruit. Voor dit project is in overleg met de omgeving gekozen om tijdens de werkzaamheden geluid en trillingsmeters te plaatsen in de 4 windrichtingen. Met deze opzet wordt tijdens de werkzaamheden gemonitord en waar nodig bijgestuurd.
13	202500899-3	Definitie huis dieren	En...bovenal wat u feitelijk aan bij kunt dragen want het is bijzonder dat er wordt aangenomen dat paarden onder de huisdieren vallen. Flora en fauna wordt in kaart gebracht maar zoals wij gezien hebben is dat alleen op de 90 x 90 meter caverne pad dat daar geen dieren nestelen zodat er niet gebouwd en geboord kan worden. De vraag is wat doet u voor de dieren buiten deze kaders/pads en met welk rapport kunt u dat onderbouwen? Ons inziens is hier GEEN onderzoek naar gedaan omdat er GEEN rapport overgedragen kan worden en paarden onder huisdieren vallen
		Antwoord	Zie antwoord bij vraag 202500899-1

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
13	202500899-4	Geluid	Het plaatsen van de boorpijpen veroorzaakt geluid. De boortoren zal naar verwachting tegen de 30 meter zijn. De pijpen worden gekoppeld op 9 meter en er zal akoestische geluiden vrijkomen. De grondwal zal naar zeggen door Nobian gemiddeld 2 tot 3 meter worden. Graag zien we alle voorzorgmaatregelen welke genomen kunnen worden om dat geluid zo goed mogelijk te reduceren. Doordat de omringende huizen in een lint bebouwing staan en er een paar grote gebouwen zijn welke dan als een kom fungeren kan het geluid welke in de kom komt er niet uit en zal het echoën waardoor wij en de dieren niet 1 klap horen maar door de weerkaatsing 2 of meer. Dit geluid wordt behoorlijk versterkt door de wind van waar de boringen plaats vinden. Wij zien hierin graag alle voorzorgsmaatregelen onder bouwt in de definitieve MER.
		Antwoord	Ten aanzien van de normen die gelden en zullen worden nageleefd zie het antwoord hierboven bij 202500899-1. Ten aanzien van monitoring van geluid zie tevens het antwoord hierboven bij 202500899-2. Er zal waar nodig bijgestuurd worden om binnen de toegestane limieten te blijven. Vantevoren zullen echter niet alle specifieke en mogelijk ad-hoc maatregelen tegen geluidshinder uitvoerig toegelicht kunnen worden in het definitieve MER, dit is te veel afhankelijk van de specifieke situatie.
13	202500899-5	Ontbreken woning op kaarten	Wij hebben ons zeer verbaasd dat onze boerderij (Ommelandewijk 251) niet op de overzichtskaarten vermeld staan, zoals eerder wel het geval was, alsof wij er niet zijn of daar wonen. Wij willen onderstrepen dat wij onze boerderij op alle overzichtskaarten willen zien welke door Nobian of Energystock worden verstrekt voor wie dan ook. Zo ook in de definitieve MER. Indien dit niet het geval is kunnen er verkeerde conclusies getrokken worden m.b.t. de afstand naar de caverne en de ruimte richting de andere huizen die er op de kaart lijkt te zijn, maar in feite NIET zo is. Wij hebben dit meerdere malen bij Energystock en Nobian aangegeven en tot op heden is er nog niets aan gedaan.
		Antwoord	Initiatiefnemers kunnen niet herleiden op welke 'overzichtskaarten' het pand OLW 251 ontbreekt. We verwijzen naar de officiële documentatie uit de MER zelf, bijvoorbeeld blz 7 uit https://www.commissiener.nl/projectdocumenten/015280_3708_Publiekssamenvatting_MER_HyStock.pdf . Hierop is het hoofdgebouw OLW 251 en zelfs het bijgebouw duidelijk te zien. Alle studies die zijn gedaan beschouwen alle bestaande woningen. We kunnen de zorg dus wegnemen dat dit pand is gemist. Kaarten op inloopavonden zijn, afhankelijk van het onderwerp, meer of minder gedetailleerd.
13	202500899-6	Boren onder woning	Ook zijn wij er niet gerust op dat er (net) niet onder ons huis geboord wordt. Er worden verschillende signalen afgegeven door verschillende mensen van Nobian en Energystock/Hystock welke met dit dossier belast zijn. Graag zien wij dit dan ook zwart op wit terug.

Volg- nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
		Antwoord	Nobian kan bevestigen dat er in het gebied Zuidwending geen cavernes onder woningen en erven komen.
13	202500899 -7	Veilig afsluiten cavernes	Wij onderstrepen het (nog) niet beantwoorde vraag hoe de cavernes 100% veilig afgesloten kunnen worden. Nobian geeft aan dat dit veilig kan maar heeft ook in een informatie sessie aangegeven dat zij alleen verantwoordelijk zijn voor het boren van de cavernes voor de opdrachtgevers en dat het dan wordt overgedragen en letterlijk zeiden: 'Na ons de zon vloed' . Hiervan konden we de humor, als dit al zo was, niet begrijpen omdat het in wezen van levensbelang is en wij niet op een tikkende tijdbom willen wonen.
		Antwoord	Het veilig afsluiten van cavernes na afloop van de zoutwinning en de opslag is een belangrijk aandachtspunt. Het Staatstoezicht op de mijnen (SodM), TNO en de Mijnraad hebben hier een belangrijke adviesrol in. De beoogde wijze van afsluiten moet meegenomen worden in de nog in te dienen en te beoordelen winnings- en opslagplannen. De voorgestelde wijze van afsluiten en de mogelijke effecten daarvan zullen worden beoordeeld door het ministerie en door de toezichthouder (SodM). De winning en opslag kunnen pas plaatsvinden als met het winnings en opslagplan, inclusief de beoogde wijze van afsluiten, is ingestemd. De winning, opslag en wijze van afsluiten moet gebeuren zoals beschreven in het winnings- en opslagplan en de in het besluit opgenomen voorschriften.
13	202500899 -8	Schade fonds	We leveren al heel veel in, natuur en ruimte om ons heen en er wordt plaats gemaakt voor een industrie gebied. Waarin geen garanties worden gegeven door Nobian in de vorm van een schadefonds indien er toch onverhoopt schade ontstaat en wij niet moeten vechten voor een schade vergoeding zoals nu al bij het IMG het geval is. Graag zien we compensatie in de vorm van een fonds en bijvoorbeeld zoals dat de WOZ waarde van ons huis naar beneden gaat i.p.v. ieder jaar verhoogd wordt door de gemeente en komen we straks op een waterstofbom te wonen met een dreigende 'Sinkhole' . In een degelijk bedrijf met zulke omstandigheden krijgt men 'gevaren geld' in plaats hiervan moeten we extra betalen dat is niet fair en zullen dit bestrijden. Laat staan de verkoop van de boerderij op langer termijn en het voorzetten van fokken van paarden of ander soortige dieren waar het pand op ingericht is.
		Antwoord	Zie hiervoor het antwoord op reactienr202500861-4 (volg nr 8). Uit de effectenstudies is gebleken dat een sinkhole zich niet kan voordoen, dit wordt ook bevestigd door toezichthouder SodM.
13	202500899	Wijzigen Bestem Mings plannen	In dat opzicht hebben wij niet voor dit gebied gekozen in deze hoedanigheid maar zijn de bestemmingsplannen gewijzigd zonder mede weten van ons en omwonenden. Hierin zijn wij niet gekend. Het is bestemd voor gasopslag en van waterstof was geen sprake toen we hier kwamen wonen. Wij hebben geen inspraak gehad maar moeten wel

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			dealen met de gevolgen, ook dat is verre van fair. Daarin zullen uiterst kritisch blijven bij alles wat onder of naast onze boerderij gebeurd en waar nodig actie ondernemen in de meest brede zin van het woord. Zoals u leest in het bovenstaande, maken we ons grote zorgen, dit gaat ons letterlijk en figuurlijk aan het hart. De zorgen zijn groot, vele vragen maar onvoldoende antwoorden. Dit doet veel met ons en houdt ons dag en nacht bezig. Wat wij willen is duidelijkheid en een definitieve MER welke er toe doet, niet mooi in woord en geschrift maar werkelijk er toe doet voor de omgeving. Een omgeving waarin wij zorgeloos kunnen wonen en gezond oud kunnen worden. Bij het indienen van de 1e zienswijze voor Energystock hebben we ook een zienswijze ingediend welke af werd gedaan in een paar zinnen, zinnen in een brief welke voor iedereen standaard werden gegeven. Hiervan hebben we melding gemaakt bij verschillende instanties en hebben beterschap beloofd. Wij gaan er dan ook vanuit dat u zorgvuldig deze en andere zienswijze doorleest en daadwerkelijk gerichte antwoorden zult geven of dat u aangeeft een item mee te nemen in het definitieve MER rapport en daarin daadwerkelijk ook wordt beschreven. Pas dan voelen we ons gehoord en worden zorgen (mogelijk) weggenomen. En dat is voor ons van belang. We zijn tenslotte ook mensen welke uiterst goed voor onze dieren willen zorgen.
		Antwoord	Voor de opslag van waterstof moet het huidige omgevingsplan worden gewijzigd. Dit is onderdeel van de voor het project te doorlopen projectprocedure. Bij wijzigingen van omgevingsplannen wordt hierover uitgebreid gecommuniceerd met de omgeving van het projectgebied. Voor het ontvangen van relevante berichten is het goed de lokale kranten door te nemen en een abonnement op www.mijnoverheid.nl te nemen (gratis) en goed aan te geven welke berichten u wilt ontvangen.
14	202500908-1	Uitbreiding cavernes verken	Op vrijdag 28 maart 2025 zijn het concept-voorkeursalternatief (conceptVKA) en de concept-Milieueffectrapportage (concept-MER) voor het Hystockproject gepubliceerd. Dit heeft betrekking op de Projectprocedure voor het realiseren van de opslag van waterstofgas in ondergrondse zoutcavernes in het Zuidwending-gebied in de gemeente Veendam. Via deze weg maken wij gebruik van de mogelijkheid om hierop te reageren. Concept-VKA Op basis van de uitkomsten van het voorkeursalternatief is op korte termijn enkel de locatie Zuidwending in Nederland geschikt voor de ontwikkeling van waterstofopslagmogelijkheden. Wij onderschrijven deze uitkomst, maar willen gelijktijdig benadrukken dat, naargelang de behoefte aan waterstof in de toekomst toeneemt, ook tijdig verkend moet worden op welke locaties en volgens welke methode de opslagcapaciteit voor Nederland uitgebreid kan worden.
		Antwoord	Het ministerie van KGG komt medio 2025 met een visie op zoutwinning en een visie op ondergrondse energieopslag. Hierin zal aandacht zijn voor het belang van zout, de verwachte vraag naar waterstof, de mogelijkheden en de opties die hierbij voorliggen voor verdere ontwikkeling van ondergrondse waterstofopslag.

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
14	202500908-2	Veiligheid	De concept-MER beschrijft de milieueffecten van de waterstofopslag-plannen van Nobian en Gasunie voor zowel de realisatie (zoutwinning) van de benodigde zoutcavernes alsook de benodigde bovengrondse installatie voor het uitvoeren van de daaropvolgende opslagactiviteiten. Op basis van de gepubliceerde documenten zien wij aanleiding om de volgende reactie bij u naar voren te brengen over het concept-VKA en de concept-MER. Maatschappelijke context Allereerst delen wij de maatschappelijke context van het gebied Zuidwending met u. Activiteiten in de diepe ondergrond liggen gevoelig in onze provincie. Wij herkennen de gevoelens van onzekerheid bij een deel van onze inwoners. De (historische) gaswinning uit het Groningen gasveld heeft negatieve impact gehad op het vertrouwen van inwoners ten aanzien van andere mijnbouwactiviteiten in onze provincie. Dit is ondubbelzinnig tot uiting gekomen in de Parlementaire Enquete Aardgaswinning Groningen (PEAG). Voor de provincie Groningen is de beoogde opslag van waterstof in zoutcavernes alleen acceptabel als onderzoek uitwijst dat dit veilig en verantwoord kan. Hierbij nemen wij naast de objectieve, technische veiligheid, ook de subjectieve en maatschappelijke veiligheid in beschouwing.
	Michael	Antwoord	Het huidige MER heeft uitvoerige studies als basis. Daarnaast geldt ook voor het ministerie van KGG dat veiligheid een randvoorwaarde is voor het project. In het kader van het project zullen ook SodM en TNO betrokken worden voor een advies over het zogenaamde opslagplan van de eerste caveerne. Ten aanzien van de subjectieve en maatschappelijke veiligheid geldt dat deze zo ver bekend geen heldere definities en normen kennen. Tijdens de periodieke bijpraatsessies zal dit aspect worden besproken zodat de omgeving een beter gevoel krijgt bij de veiligheidsaspecten en de genomen maatregelen.
14	202500908-3	Verkeer	Verkeersbewegingen tijdens aanlegfase Wij constateren dat gedurende de aanlegfase een grote hoeveelheid verkeersbewegingen zullen plaatsvinden in het gebied. Hoewel de maatregelen die tijdens deze fase genomen worden wat ons betreft voldoende zijn, vinden wij het van groot belang dat er geen verkeersbewegingen door de bebouwde omgeving Zuidwending en Ommelanderswijk zullen gaan. Nobian en Gasunie dienen hierop toe te zien en beschikbaar te zijn voor omwonenden wanneer zij vragen of klachten hebben.
		Antwoord	Zie het antwoord vermeld bij reactie 202500697-2 (Volgnr. 3)
14	202500908-4	Toekomstvisie	Waterstofopslag Wij zien de toegevoegde waarde van waterstofgas als energiedrager van de toekomst. Daarnaast begrijpen wij dat er geen waterstof-transitie mogelijk is zonder waarborging van voldoende aanbod via ondergrondse opslag. Momenteel bestaat nog geen landelijke visie voor de benodigde opslagcapaciteit van waterstofgas. Daarnaast

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			zijn de ontwikkelingen van waterstofgas op het gebied van marktontwikkeling (zowel opwek en afname) nog onzeker in het kader van de energietransitie. Wij voorzien een toekomstige uitbreiding van de Nederlandse opslagbehoefte van waterstofgas, waarbij mogelijk het gebied Zuidwending ook een rol speelt.
		Antwoord	Zie het antwoord vermeld bij reactie 202500908-1
14	202500908-5	Ruimte voor meerdere cavernes	In dat licht bezien willen wij graag onderzocht zien in hoeverre de beoogde installatie over voldoende capaciteit beschikt voor eventuele uitbreiding van ondergrondse opslag, of in hoeverre de beoogde installatie in de toekomst daarvoor uitgebreid zou kunnen worden, inclusief de ruimtelijke implicaties daarvan. Wij willen hier in een vroegtijdig stadium bij betrokken worden, zodat voldoende rekening wordt gehouden met onze belangen.
	Luuk??	Antwoord	Zie het antwoord op reactie 202500886-1 (volg nr 10).
14	202500908-6	Afsluiten cavernes	Wij adviseren u om, voordat de winnings- en opslagactiviteiten plaatsvinden, alle scenario's voor het toekomstig afsluiten van de opslagcavernes nader in beeld te laten brengen door Nobian, voor zowel hard als zacht insluiten.
		Antwoord	Zie antwoord op reactie 202500899-7, volgnr. 13
14	202500908-7	Gesprek land schap pelijke inpassing	Wij lezen in de stukken en hebben daarnaast vanuit onze gesprekken met Gasunie en Nobian begrepen dat de voorgestelde landschappelijke inpassing in nauwe samenwerking met de inwoners van het gebied is opgesteld. Hoewel wij voorstander zijn van participatie in dergelijke procedures, zijn de overheden hierin onvoldoende/te laat betrokken. Wij willen in toekomstige trajecten eerder geconsulteerd worden bij de totstandkoming van landschappelijke inpassingsplannen. De voorgestelde inpassing op basis van het concept-VKA en de concept-MER staat op gespannen voet met de landschappelijke waarden van het gebied, waaronder, maar niet enkel, de in het gebied aanwezige beschermde karakteristieke waterlopen en de bijbehorende beleving van het landschap en de ontginning van het gebied. Daarnaast zijn de uitgangspunten niet in lijn met de eerder overeengekomen landschappelijke inpassing en onderliggende visie voor de reeds bestaande bovengrondse Energystock-installatie (Onderzoek Aardgasbuffer Zuidwending - locatiekeuze en inpassingplan, Arcadis 200a). Wij hebben de initiatiefnemer reeds op de hoogte gesteld van onze visie op de landschappelijke inpassing van de installatie en bovengrondse cavernepads. Met betrekking tot het laatste hebben wij reeds een zienswijze ingediend op de daarvoor aangevraagde omgevingsvergunningen door Nobian. Hoewel deze aanpassingen voor indiening van het concept-VKA en de concept-MER nog niet bekend waren

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			bij de initiatiefnemers, willen wij hierover in gesprek voordat het definitieve VKA en de definitieve MER worden vastgesteld.
	Jan/Luuk/C hris	Antwoord	Initiatiefnemers spannen zich al vele jaren in om met de bewoners en directe betrokken gemeente Veendam een zo goed mogelijk project vorm en inpassing te geven, en deze zijn verwoord in de ingediende MER en landschappelijke inpassingsplannen. We herkennen ons derhalve maar deels in de bevindingen van deze reactie. Hier en daar staat deze reactie haaks op de wensen en belangen van de direct omwonenden, bijvoorbeeld de afweging tussen perfecte geometrische cadans vs afstand van cavernepads tot woonhuizen, of de wens om zeer zichtbare landschapselementen toe te voegen. Bij zulke tegengestelde meningen is de keuze van de initiatiefnemers geweest om zover mogelijk de omwonenden tegemoet te komen. Procedureel is deze reactienota de laatste stap voorafgaand aan vaststelling van het definitieve VKA, en als zodanig zijn er maar zeer beperkte mogelijkheden om nog substantiële wijzigingen te maken in de ingediende plannen rondom de cavernelocaties. Als er verdere ontwikkelingen in het gebied zouden komen (bijvoorbeeld aan de oostflank), die andere cumulatieve effecten zou veroorzaken, dan staan initiatiefnemers open om samen met provincie, gemeente en omwonenden de juiste afweging te maken. Bij verdere ontwikkelingen ten aanzien van ondergrondse opslag en winning is dan wel instemming nodig van het ministerie van KGG.
14	202500908-8	Ontmanteling A8 en NAM	Voor wat betreft de landschappelijke inpassing van de voorgenomen locatie A9 is het van belang om te weten wat er op termijn met de aangrenzende locatie A8 (bestaande zoutwinlocatie) gaat gebeuren. Beide locaties liggen landschappelijk gezien vrijwel tegen elkaar aan. Uit overleg met de initiatiefnemers is naar voren gekomen dat bij een positieve evaluatieboring op locatie A11 de locatie A8 op termijn wordt ontmanteld. Dit hebben wij eerder bij u kenbaar gemaakt via onze zienswijze op de door Nobian aangevraagde evaluatieboringen A11 en A9 d.d. 24 oktober 2024. Deze zienswijze is bijgevoegd. Voor de landschappelijke inpassing van locatie A9 is het belangrijk dat locatie A8 op termijn ook daadwerkelijk wordt ontmanteld. Vooralsnog zijn de door ons aangedragen punten niet opgenomen in het concept-VKA. Zo staat op pagina 8 van het concept-VKA dat er in de toekomst een reden kan ontstaan om caverne A8 te ontwikkelen als kleinere opslagcaverne wanneer één van de beoogde andere cavernes (A9, A10 of A11, naast de reeds bestaande A5) minder groot ontwikkeld kan worden dan 1 miljoen m3. Dit verhoudt zich niet tot datgene wat hiervoor is opgemerkt over het op termijn ontmantelen van locatie A8. Daarnaast bevindt zich in het gebied ter hoogte van locatie A11 een voormalige NAM-locatie. Beide locaties liggen landschappelijk gezien vrijwel tegen elkaar aan. Voor de landschappelijke inpassing van locatie A11 vinden wij het voordelig dat er op korte termijn zicht is op het ontmantelen van de naastgelegen NAM-locatie. Ook dit punt hebben wij eerder bij u kenbaar

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			gemaakt via onze zienswijze op de door Nobian aangevraagde evaluatieboringen A11 en A9 d.d. 24 oktober 2024. Voor beide hiervoor genoemde te ontmantelen locaties dienen dan ook alle verhardingen, hekwerken etc. te worden verwijderd en dienen deze locaties te worden teruggebracht naar de oorspronkelijke staat. Wij verzoeken u over de hiervoor genoemde punten duidelijkheid te geven en het concept-VKA en de concept-MER op de hiervoor genoemde punten aan te passen.
	Luuk	Antwoord	Initiatiefnemers hebben met NAM contact gezocht over de toekomst van de oude NAM locatie, en mondeling is inderdaad bevestigd dat deze locatie op de abandonneringslijst staat voor 2028. Formeel echter ligt de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van deze plannen bij NAM, en uitspraken over andermans assets en verplichtingen zijn niet onderdeel van de plannen van de initiatiefnemers. Met betrekking tot A8, het klopt dat er een kleine mogelijkheid is dat A11 geologisch (deels) ongeschikt zou kunnen zijn, zie sectie 4.2 van het MER hoofdrapport. Die geologische onzekerheid is de reden om de evaluatieboring bij A11 uit te voeren in Q2 2026. Als daaruit een noodzaak zou ontstaan om A8 alsnog te ontwikkelen, dan heeft de MER in elk geval de bodemdaling als gevolg daarvan inzichtelijk gemaakt, maar zoals beschreven in MER sectie 4.2 zal daarvoor een aparte procedure moeten worden doorlopen om A8 te kunnen ontwikkelen. Mogelijke aanpassingen van het landschappelijk inpassingsplan zullen onderdeel zijn van zo'n aparte procedure mocht die zich voordoen. Zodra A11 bewezen is als volwaardige caverne dan heeft A8 geen functie meer (tenzij vereist als monitoring locatie). Ontmanteling van A8, incl verhardingen en hekwerken, kan dan plaatsvinden.
14	202500908 – 9	Gebiedsvisie	Integrale gebiedsvisie Wij signaleren dat de ambities voor voortzetten van zoutwinning en ondergrondse opslag van waterstofgas de komende jaren meer gestalte zullen krijgen en daarmee ook de impact op de fysieke leefomgeving. Wij verzoeken u om, gezamenlijk met de betrokken overheden en de inwoners van het gebied, een toekomstvisie op te stellen, waarbij ook de landschappelijke inpassing van alle toekomstige activiteiten wordt verkend, in samenwerking met inwoners én de lokale overheden. Wij gaan hierover graag met u in gesprek op korte termijn.
		Antwoord	Zie antwoord 202500886-1 (volgnr. 10)
14	202500908 – 10	Wettelijk bewijsvermoeden	Het gebied valt onder de geografische afbakening van het IMG-regime, waarbij het wettelijk bewijsvermoeden wordt gehanteerd. De afhandeling van schademeldingen als gevolg van zoutwinning en ondergrondse opslag worden afgehandeld door de landelijke Commissie Mijnbouwschade, waarbij het wettelijk bewijsvermoeden niet wordt gehanteerd. Op basis van de bodemdalingsprognoses en de onderzoeken naar het risico op schade aan gebouwen constateren wij dat er geen schade verwacht wordt door de zoutwinning- en waterstofopslag-activiteiten. Toch willen

Volg-nr.	Reactie Nr	Onderdeel	Onderwerp
			wij dat eventuele schademeldingen in het gebied bij één loket kunnen worden gemeld, waarbij het wettelijk bewijsvermoeden onverkort van toepassing is en blijft
		Antwoord	Zie voor schade en de éénloket-procedure het antwoord op reactie 2500841 (volgnr. 4). De beide meldpunten hebben echter indertijd een verschillende wettelijke basis gekregen en daarmee ook een andere grondslag voor het beoordelen van schade. Besluitvorming over het gelijktrekken van deze wettelijke grondslag ligt buiten het project.

REACTIE OP ADVIES VAN DE COMMISSIE MER

Pag	Onderdeel	Opmerking
1, r 25	Algemeen	Beoordeel eerst alleen de milieueffecten en daarna pas de effecten van mitigerende maatregelen.
	Antwoord	Dit zal voor de nader uitgewerkte aspecten (watersysteem, beschermde dier- en plantensoorten, hulpstoffen) worden meegenomen in een volgende versie van het MER.
1, r 27	Algemeen	Onderbouw de beoordeling van effecten voor geologie en ondergrond, stikstof, hydrologie en omgevingsveiligheid beter.
	Antwoord	Dit advies wordt overgenomen voor een volgende versie van het MER
1, r 29	Effecten water huishouding	Verbeter de paragraaf over monitoring en evaluatie door explicieter aan te geven hoe effecten op de waterhuishouding van het gebied in de gaten gehouden gaan worden en hoe vaak gemeten wordt op waterstoflekkages.
	Antwoord	Dit zal in een volgende versie van het MER worden uitgewerkt.
5, r 15	Algemeen	De Commissie vindt het essentieel voor het besluit om in het MER eerst de effecten zonder mitigerende maatregelen te beoordelen. Geef vervolgens apart inzicht in de mate waarin maatregelen deze effecten kunnen verminderen of waarin ze acceptabel geacht worden. Hierdoor ontstaat een realistischer beeld van de impact en de effectiviteit van de voorgestelde maatregelen.

Pag	Onderdeel	Opmerking
	Antwoord	Dit zal, conform het eerdere antwoord, in een volgende versie van het MER worden verwerkt.
5, r 26	Versneld uitloggen	De Commissie vindt het essentieel voor het besluit om in het MER helder aan te geven waarom het versneld uitloggen van de cavernes niet tot andere milieugevolgen, zoals een snellere bodemdaling, leidt
	Antwoord	In een volgende versie van het MER zal hier op in worden gegaan.
6, r 1	Kort-cyclische Opslag	De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat het MER navolgbaar laat zien of er mogelijke effecten van de kort-cyclische opslag zijn te verwachten. Het hierboven genoemde onderzoeksrapport kan daarbij worden gebruikt.
	Antwoord	In een volgende versie van het MER zal hierop worden ingegaan, waarbij het genoemde KEM-rapport - 28 gebruikt wordt.
7, r 9	Hydrologie en scenario's	De Commissie vindt het essentieel voor het besluit om in het MER de paragraaf over hydrologie te verbeteren. Verwerk daarbij in ieder geval het volgende: Duidelijkheid over gebruikte scenario's: Beschrijf expliciet welk bodemdalingsscenario (verwacht of conservatief) ten grondslag ligt aan de effectbeoordeling. Baseer de beoordeling op de situatie zonder mitigerende maatregelen.
	Antwoord	De teksten in een volgende versie van het MER zullen duidelijker over de gebruikte scenario's worden. De beoordeling zal ook worden aangepast.

Pag	Onderdeel	Opmerking
7, r 12	Effecten water kwaliteit	Effecten op waterkwaliteit: Breng in kaart welke gevolgen bodemdaling heeft voor de waterkwaliteit en wat dit betekent voor toekomstige gebruiksmogelijkheden.
	Antwoord	Het aspect waterkwaliteit is inderdaad niet beschreven. Effecten op waterkwaliteit van sloten en beken zal vooral positief zijn. Het kwelwater is aanzienlijk schoner dan het ondiepe grond- en oppervlaktewater. Verzilting vanuit de Waddenzee is ter plaatse van Zuidwending niet aan de orde, zeker niet op de termijn tot 2250. Wij stippen dit aan in de volgende versie van het MER.
7, r 14	Hydrologisch Model	Onzekerheden en modelkeuze: Motiveer de keuze voor het gebruikte hydrologische model en bespreek de onzekerheden, zoals de invloed van de kleilaag.
	Antwoord	De keuze zal worden toegelicht en voorzien van de onzekerheden.
7, r 16	Strategische Drinkwater	Invloed van de drinkwateraanwijzing: Analyseer in het MER de gevolgen van de aanwijzing als zoekgebied voor strategische drinkwatervoorraden en de mogelijke beperkingen die dit oplegt.
	Antwoord	Op kwalitatieve wijze is eenvoudig te beredeneren dat de effecten op de ASV verwaarloosbaar zullen zijn. Wij stippen dit aan in de volgende versie van het MER.
8, r 1	Stikstof	De Commissie vindt het essentieel voor het besluit dat het MER aantoont dat er geen stikstofeffecten van de gebruiksfase zijn. Beschrijf daarvoor welke emitterende bronnen er zijn en bereken wat daarvan de depositie op nabijgelegen Natura 2000-gebieden is. Beschrijf zowel voor de gebruiks- als aanlegfase bronmaatregelen om de stikstuitstoot te beperken.

Pag	Onderdeel	Opmerking
	Antwoord	Ten opzichte van de bouwfase zijn de bronnen van stikstofoxiden in de productiefase qua aantallen en intensiteit vrijwel verwaarloosbaar. Bepaald is dat er voor de bouwfase met zwaartepunt van activiteiten in 2028 geen significant negatief effect op Natura2000 gebieden is. Om die reden is de stelling verdedigbaar dat (gelet op het geringe aantal verkeersbewegingen en de maandelijks te testen noodstroomaggregaten) dat er in de productiefase geen stikstofdepositie plaatsvindt. De onduidelijkheid wordt in de volgende versie van het MER weggenomen. Op het moment van indiening van het projectbesluit worden geactualiseerde stikstofberekeningen aangeleverd
8, r 10	Omgevings- veiligheid	Het MER baseert de risicoanalyses op rekenvoorschriften voor aardgas en aardolie. Het is echter onduidelijk in hoeverre deze ook geldig zijn voor waterstof en de specifieke omstandigheden van dit project.
	Antwoord	Er zal een toelichtende opmerking in een volgende versie van het MER worden opgenomen.
8, r 13	Omgevings- veiligheid	Er ontbreekt een heldere onderbouwing waarom explosieaandachtsgebieden niet relevant zijn. Ook wordt niet uitgelegd waarom er geen explosiescenario is uitgewerkt voor de acceptatie van het bevoegd gezag en voor de voorbereiding op de rampenbestrijding, terwijl er wel maatregelen voor explosieveiligheid worden genomen.
	Antwoord	Waterstof kent andere eigenschappen dan aardgas en andere gassen. De gevolgen zullen in een volgende versie van het MER worden toegelicht.
8, r 17	Omgevings- veiligheid	Een integrale risicobeoordeling voor het project ontbreekt. In de risicoanalyse is een strikt onderscheid gemaakt tussen ondergrondse en bovengrondse waterstoflekkage. Hierdoor is niet inzichtelijk hoe de ondergrondse en bovengrondse risico's en

Pag	Onderdeel	Opmerking
		effectiviteit van maatregelen zich tot elkaar verhouden.
	Antwoord	Op dit punt zal in een volgende versie van het MER worden teruggekomen.
9, r 6	Monitoring/ Evaluatie	Geef explicieter aan hoe monitoring op dit moment al plaatsvindt en hoe de daadwerkelijke effecten van de waterstofopslag op het watersysteem gemonitord gaan worden (en met welke frequentie).
	Antwoord	Op dit punt zal in een volgende versie van het MER worden teruggekomen.
9, r 10	Monitoring/ Evaluatie	Beschrijf duidelijk hoe en hoe vaak waterstoflekkages worden gemonitord (bijvoorbeeld aanvankelijk maandelijks, later per kwartaal) en welke maatregelen klaarstaan bij detectie.
	Antwoord	Op dit punt zal in een volgende versie van het MER worden teruggekomen.
9, r 22	Kennisleemten	De commissie beveelt aan om de in de modelleringstudie benoemde onzekerheden ook expliciet in het MER op te nemen.
	Antwoord	Op dit punt zal in een volgende versie van het MER worden teruggekomen.

Pag	Onderdeel	Opmerking
9, r 24	Kennisleemten	Ook ontbreekt inzicht in de verwachte waterstoflekkages op het terrein van Hystock. Hoewel een exacte inschatting lastig is, kan wel een benadering in termen van ordegröte worden gemaakt. Het MER moet dit óf inschatten óf expliciet benoemen als kennisleemte.
	Antwoord	Op dit punt zal in een volgende versie van het MER worden teruggekomen.